

Hoe het anders kan met de jeugdzorg Transitie? Focus op passend onderwijs

drs. Maarten Faas, voorzitter bestuur van de Ambelt in Zwolle

Het roer om

In de huidige transitie van de jeugdzorg maken de gemeenten twee kapitale fouten. Eén: ze voeren niet de basale discussie over hun verantwoordelijkheid. Worden we zorginkoper, zoals nu de zorgverzekeraars en de provincies? Of willen we een ander systeem, bijvoorbeeld alles via een persoonsgebonden budget? Het lijkt er op dat de gemeenten de bestaande contracten met alle zorgaanbieders gaan (of moeten) overnemen. Dan gaan we van de regen in de drup.

Twee: veel gemeenten omarmen een visie, bijvoorbeeld 'positief opvoeden', of willen dat alles in de wijk of via het Centrum voor jeugd & gezin (CJG) gaat lopen. Maar dat is het verplaatsen van kantoren. En, een grootse visie leidt niet vanzelf tot ander gedrag. Ik zou zeggen: 'gooi het roer om'. Organiseer de jeugdzorg in en om het onderwijs en de voorschoolse voorzieningen. Alle kinderen zitten in het onderwijssysteem. Als er problemen thuis zijn, poppen ze op in het onderwijs. Als een leerling een stoornis heeft, ziet de school dat, na de ouders, direct en vaak als eerste. Organiseer vanuit dat perspectief de jeugdzorg in de multimodale combinatie van gezin, onderwijs en jeugdzorg.

Passend onderwijs

Er vinden in het onderwijs grote veranderingen plaats waar het gaat om de financiering en organisatie van extra ondersteuning en leerlingenzorg.

- Er is nu zorgplicht. Elke school is verantwoordelijk voor passend onderwijs voor elke leerling. Elke onderwijsorganisatie richt een eigen basiszorgstructuur in. Daar moet de jeugdzorg op aansluiten.
- Scholen vormen grote regionale samenwerkingsverbanden met elkaar om passend onderwijs gezamenlijk te organiseren.
- Binnen deze samenwerkingsverbanden regelt men onderling hoe de vaste budgetten voor de extra ondersteuning voor leerlingen worden aangewend.
- Samenwerkingsverbanden regelen, als dat nodig is, aansluiting van leerlingen op extra ondersteuning of speciaal onderwijs.
- De huidige indicatiestelling met verplichte diagnose verdwijnt. Het wordt handelingsgericht: wat heeft deze leerling - dit kind - in orthopedagogisch en didactisch perspectief nodig.
- Het onderwijs moet aan de slag om samenwerking uit te bouwen met aanpalende voorzieningen in de regio zoals de jeugdzorg, kinderopvang, buitenschoolse opvang, sport en arbeidstoeleiding.
- De samenwerkingsverbanden werken al het bovenstaande uit in een ondersteuningsplan en overleggen hierover met de gemeenten.

Hoe dan ook, de verhoudingen in het onderwijs veranderen fundamenteel. Er kunnen geen kinderen meer via een indicatiestelsel vanuit het regulier naar het speciaal onderwijs worden doorgeschoven. Het gewone onderwijs wordt zowel de beleidsregisseur, de 'inkoper', de indicatiesteller als de financier van de extra ondersteuning voor leerlingen, maar tegelijk ook verantwoordelijk. In het onderwijs wijzigt het paradigma in het denken over zorg en extra ondersteuning.

- Niet denken: 'wie lost voor mij mijn problemen op?'
- Wel denken: 'hoe lossen wij zelf onze problemen op?'

Jeugdzorg en passend onderwijs

Aansluitend op het passend onderwijs liggen juist de kansen voor een vernieuwende jeugdzorg. Organiseer als gemeenten, onderwijs en jeugdzorg in en om de school een netwerk van generalistische gezinsconsulenten. Deze kunnen als eerste aanspreekpunten fungeren voor ouders en school, eerste preventieve hulp bieden en indien nodig opschalen. Gebruik 'eigen kracht'-methodieken en geef gezinnen zelf de regie over de

jeugdzorg die ze willen in schakelen. Zij 'kopen' de zorg in en zij besluiten (mede) wat nodig is. Dat levert meer eigen verantwoordelijkheid op voor gezinnen. Dat betekent altijd betere maatvoering en een meer op het gezin geïntegreerde benadering. Natuurlijk moet de professional (is soms de gezinsvoogd) meekijken en bijsturen als dat nodig is. Maar denk altijd in samenhang: wat moet er gebeuren in dit gezin en wat moet er gebeuren op deze school. Hoe kunnen deze twee basissystemen waarin kinderen jaren lang verblijven elkaar versterken.

De participatiemaatschappij betekent: regie en verantwoordelijkheid zoveel mogelijk bij de burger. Regel dat dan ook met de jeugdzorg.

Neem de professional mee

De transitie jeugdzorg is een *top-down* ingrijpen van de rijksoverheid om de groei van het aantal kinderen in de zorg terug te dringen. Dat is begrijpelijk en feitelijk ook niet verkeerd.

We moeten ons echter wel realiseren dat als de transitie niet tegelijk leidt tot innovatie in het hart van de jeugdzorg, het opnieuw slechts het verplaatsen van kantoren is. De transitie slaagt alleen als de jeugdzorg ook daadwerkelijk vernieuwt en dichter bij de burger wordt gebracht.

We weten uit onderzoek dat innovatie alleen succesvol is, als er gerichte aandacht is voor gedragsverandering van de professionele hulpverlener. De bestuurlijke en politieke discussie over transitie moet vertaald worden naar handelen in de dagelijkse praktijk in het werk met kinderen en ouders. Hoe gaat dat er concreet uitzien? Gebeurt dat niet, dan is geen enkel effect te verwachten welke transitie of verandering dan ook.

Tot nu toe is aan dit perspectief nauwelijks aandacht besteed. Het gaat over het verschuiven van verantwoordelijkheid, grootse visies, geld, besturen, wetgeving, brancheorganisaties, de positie van de dokter, stelselwijziging, bezuiniging, maar nooit over de professional.

Dus als we met elkaar niet nadenken over wat de professional in de jeugdzorg anno 2014 moet gaan doen, begin dan niet aan ingewikkelde reorganisaties. Elke transitie is dan hopeloos gedoemd te verzanden.

Met andere woorden

Een zoveelste transitie van de jeugdzorg is mooi, maar focus dan vooral op de eigen kracht van gezinnen. Focus tegelijk op de belangrijkste partner van ouders in de opvoeding, namelijk het onderwijs. Organiseer jeugdzorg in en om de school. Focus ook op innovatie en het gedrag van de professional. Zijn toegevoegde waarde zit in de ondersteuning van het kind, gezin en school in probleemsituaties. Relatie met het gezin en verbinding met het netwerk van het gezin zijn daarbij de kernbegrippen en niet de *evidence-based* methode.

Literatuur

Faas, M. (2011). *De vijf maatschappelijke agendapunten voor de jeugdzorg*. Sozio, Vakblad voor sociale en pedagogische beroepen, jrg. 16, nr. 98, p. 42-47.

Faas, M. (2009). *Met en = weten? Bouwen aan een wetenschappelijke en effectieve jeugdzorg*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Spekreijse, J. & M. Faas (2012). *Hoe maken we passend onderwijs tot een succes?* Zwolle: de Ambelt.

De Ambelt is een organisatie voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs. De Ambelt geeft kinderen en jongeren met psychiatrische en/of gedragsproblemen onderwijs en (ambulante) begeleiding en wil een expertisecentrum zijn op dat gebied.